

UDK: 351.74::061.1(4-672EU:497.11)

Biblid 1451-3188, 14 (2015)

Год XIII, бр. 52-53, стр. 268–276

Изворни научни рад

др Филип МИРИЋ¹
Гордана НИКОЛИЋ²

САРАДЊА ИЗМЕЂУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЕВРОПОЛА

ABSTRACT

The common action of criminals should be decided upon the common action of all those who fight against it, and only then we can expect long-term results in combating crime. In this process, the police have a key role. In this paper, the authors analyze the provisions of the Agreement on Operational and Strategic Cooperation between the Republic of Serbia and the European Police Office (Europol). This agreement and the Law on its ratification will form the legal framework of cooperation between the Republic of Serbia and Europol. The study of EU law in this area is an important precondition for Serbia's EU integration, bearing in mind that the cooperation in police matters is one of the three poles on which rests the European Union today.

Key words: Europol, police cooperation, the Republic of Serbia.

1) УВОД

Појава све сложенијих облика криминалитета намеће потребу све интензивније полицијске сарадње у области откривања и процесуирања учинилаца кривичних дела. Поред Интерпола, као међународне организације криминалистичке полиције, постоје и друге организације са сличним циљевима.³ У том смислу значајно је формирање Европске

¹ Правни факултет у Нишу, е-маил: filip.miric@gmail.com, filip@prafak.ni.ac.rs.

² МУП РС - Полицијска управа у Нишу - Управа криминалистичке полиције.

³ О карактеристикама и функционисању Интерпола видети више у: В. Ђурђић, *Основи криминалистике*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2012, стр. 16-19.

полицијске канцеларије (Европол). Конвенција о Еурополу, која је усвојена 26. јула 1995. године, представља оквирни документ за остваривање полицијске сарадње на нивоу Европске уније.⁴ Без стварања ефикасног система реакције на криминалитет није могуће осигурати безбеднији живот грађана. Европол је организација ЕУ за примену закона која се бави обавештајним полицијским делатностима, са циљем побољшања ефикасности и сарадње државних органа држава чланица. „Визионарска крилатица Еуропола је: да ће представљати центар светске класе најбољих, као подршку државама чланицама у борби против свих тежих облика међународног криминалитета и тероризма. Прокламоване вредности ове организације су: лидерство и заједнички приступ; интегритет; динамичност и проактивност; професионализам и оријентисаност ка постизању резултата; кредибилитет и поузданост; сарадња базирана на дијалогу; ангажованост и преданост“.⁵ Функционисање Европске уније, која је данас много више од обичног скупа држава, намеће потребу за полицијском сарадњом. Као израз те потребе и настао је Европол са основним циљем да се пронађу делотворни механизми за откривање кривичних дела и процесуирање њихових учинилаца на нивоу Европске уније. Непостојање националних граничних контрола унутар простора ЕУ довело је и до олакшаног кретања извршилаца различитих кривичних дела, њиховог отежаног откривања и процесуирања у одговарајућим кривичним поступцима. Будући да Еуропол није својеврсна „наднационална полиција Европске уније“, већ треба да усмерава и координира рад полицијских служби држава чланица, његово функционисање било је неопходно регулисати одговарајућим правним актом наднационалног карактера, што је и учињено Конвенцијом о Еурополу. Иако Србија још увек није члан Европске уније, сарадња са Европолом је нужна јер савремени криминалитет има наднационални карактер, он не познаје државне, нити било какве друге границе. Правни оквир те сарадње чини Закон о потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије (Европол), о чему ће у овом раду бити више речи.

⁴ Конвенција о оснивању Еуропола на хрватском језику доступна на Интернету: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(01\)&qid=1431628070855&from=HR](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(01)&qid=1431628070855&from=HR), приступ 14.05.2015.

⁵ Сергеј Уљанов, Звонимир Ивановић., „Међународне полицијске организације“, *Страни правни живот*, бр. 2, 2010, стр. 65-84.

2) СВРХА

Конвенција о оснивању Европске полицијске канцеларије (са седиштем у Хагу, Холандија) има за циљ да подстакне солидарност и сарадњу између држава чланица ЕУ у обављању полицијских послова. Сузбијање савремених облика криминалитета (попут организованог криминалитета, трговине дрогом и људима, кријумчарења имиграната, итд.) захтева сарадњу и заједничко деловање свих држава света. Глобални криминалитет захтева и глобалну реакцију и сузбијање. Важно је указати на поједине карактеристике Европола. Пошто Европол представља центар за прикупљање, анализу и дистрибуцију оперативних података, он није надлежан за спровођење било каквих истражних радњи на територији држава чланица. Остваривање мисије Европола у области сузбијања најтежих облика криминалитета, намеће потребу активне сарадње и са државама које нису чланице ЕУ. Препознајући ову потребу Европол је закључио бројне споразуме са трећим државама (све оне државе које нису чланице Европске уније). За Републику Србију од посебне је важности Закон о потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије који је закључен 16. јануара 2014. у Београду.⁶ Сврха овог Споразума је успостављање сарадње између Републике Србије и Европола како би се помогло Републици Србији и државама чланицама Европске уније у спречавању и борби против организованог криминала, тероризма и других облика међународног криминала у кроз размену података између Републике Србије и Европола (чл. 1. Споразума). Овако дефинисаном сврхом Споразума омогућена је најшира могућа сарадња између Србије и Европола.

3) САДРЖАЈ

Закон о потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије (у даљем тексту Закон) има укупно 29 чланова. Предмет овог Споразума је правно регулисање сарадње Србије и Европола. Сарадња, поред размене података, а у складу са задацима Европола наведеним у Одлуци Савета

⁶ Текст Закона потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије (у даљем тексту Закон). Видети Интернет: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2014/1614-14.pdf>, приступ 17.05.2015.

о формирању Европола, може посебно да обухвати размену стручног знања, општих извештаја о стању, резултате стратешке анализе, података о криминалистичко-истражним поступцима, података о методама превенције криминалитета, учешће у обукама, као и саветовање и подршку у појединачним криминалистичким истрагама. Споразумом је такође, дефинисано и значење појединих термина. Имајући у виду предмет овог споразума већина дефинисаних термина је из области криминалистике и полицијских послова. Даље, дефинисани су облици и начини сарадње између Републике Србије и Европске полицијске агенције, надлежни органи за спровођење те сарадње (то су сви органи јавне власти који постоје у Републици Србији, а који су у складу са националним законодавством одговорни за спречавање и борбу против кривичних дела). Овако широко постављена надлежност свакако има за циљ да се омогући што ширем кругу органа да се укључе у борбу против криминалитета на међународном нивоу и пружи помоћ Европској полицијској канцеларији. Такође, одређени су и начини прикупљања, употребе и чувања прикупљених оперативних података, што је од посебног значаја имајући у виду карактер прикупљених података. Законом је загарантована тајност прикупљених података, што је нужан предуслов ефикасног обављања полицијских послова. Завршни део овог правног акта посвећен је начину измена Споразума и његовом ступању на снагу. Номотехнички, садржај Закона прати садржај Споразума, поштујући све специфичности његовог предмета. На овај начин створен је ефикасан правни оквир за одвијање оперативне сарадње између Републике Србије и Европола која има за циљ сузбијање најтежих облика криминалитета и самим тим подизање нивоа безбедности у најширем могућем смислу.

4) МЕРЕ САРАДЊЕ

Сарадња између Србије и Европола је од изузетног значаја за повећање нивоа безбедности њених грађана. Мере те сарадње су дефинисани чл. 6. и осталим члановима Споразума. Са аспекта полицијске сарадње, нарочито је значајно формирање „националне контакт тачке“. Република Србија одређује националну контакт тачку да буде централна тачка за контакт између других надлежних органа Републике Србије и Европола. Размена података између Републике Србије и Европола према овом Споразуму одвија се између националне контакт тачке и Европола. То, међутим, не искључује могућност директне

размене података између надлежних органа РС и Европола, уколико обе уговорне стране то одобре. Подаци који се размеђују у том случају достављају се као копија и националној контакт тачки. Национална контакт тачка биће такође централна тачка за контакт у вези са прегледом, корекцијом и/или брисањем података о личности. Национална контакт тачка је исто тако и централна тачка за контакт за достављање података о личности Европолу од правних лица основаних у Републици Србији, као и за податке од приватних лица која су настањена у Републици Србији. Република Србија обезбеђује националној контакт тачки могућност размене података 24 часа дневно. Национална контакт тачка обезбеђује да се подаци могу размењивати са надлежним органима без одлагања, што треба да допринесе ефикасној размени података. Представници РС и Европола редовно одржавају састанке на којима се решавају питања од значаја за примену Споразума. Представник националне контакт тачке и Европол редовно се међусобно консултују око питања политике и ствари од заједничког интереса у сврху остваривања својих циљева и координације својих активности. Представник националне контакт тачке може бити позван да присуствује састанцима шефова Националних јединица Европола. По потреби, договарају се консултације на одговарајућем нивоу између представника надлежних органа Републике Србије и Европола који су одговорни за области криминалитета на које се овај споразум односи како би се договорили о најделотворнијем начину организовања својих конкретних активности (чл. 8. Закона). Официр за везу се непосредно стара о томе да се сарадња између Србије и Европола одвија несметано, његова архива је неповредива а материјалне и техничке услове за његов рад обезбеђује Европол. Архива официра за везу садржи све евиденције, кореспонденцију, документа, рукописе, рачунарске евиденције, фотографије, филмове и записе који припадају или се чувају од стране официра за везу. Суштину сарадње Србије и Европола чини размена података. Ова размена између уговорних страна одвија се искључиво у сврху и у складу са одредбама овог споразума и одговарајућим правним оквирима, нарочито националним законодавством о заштити података Републике Србије и Одлуком Савета о формирању Европола. Достављање података о личности и тајних података од стране уговорних страна мора да буде неопходно у појединачним случајевима у сврху спречавања или борбе против кривичних дела из надлежности Европола. Уговорне стране достављају једна другој само оне податке који су прикупљени, чувани и достављени у складу са њиховим правним

оквиром и који нису очигледно прибављени повредом људских права. Појединци имају право приступа подацима који се односе на њих, а који се достављају у складу са овим споразумом, као и да ти подаци за њих буду проверени, исправљени или обрисани. У случајевима где се то право остварује, уговорна страна која доставља информације мора да буде консултована пре доношења коначне одлуке по захтеву. Давање података као одговор на такав захтев се одбија у оној мери у којој је такво одбијање неопходно да би се: (1) уговорним странама омогућило да испуне своје задатке на одговарајући начин; (2) заштитила безбедност и јавни ред или спречио криминал; (в) осигурало да ниједна истрага неће бити угрожена; (3) заштитила права и слободе трећих лица. Захтеви за јавни приступ подацима који се достављају на основу овог споразума подносе се уговорној страни која је доставила податке како би се од ње добило мишљење у најкраћем року. Спорни подаци неће бити обелодањени уколико се уговорна страна која их је доставила томе успротиви.⁷ Посебна пажња посвећена је безбедности података. Уговорне стране обезбеђују да су подаци који се размењују или примају заштићени техничким и организационим мерама. Такве мере су неопходне само у случају где је напор који подразумевају пропорционалан циљу који су предвиђене да постигну у смислу заштите, а сврха им је да: 1) онемогуће неовлашћеним лицима приступ опреми за обраду података која се користи за обраду података о личности (контрола приступа опреми); 2) спрече неовлашћено читање, умножавање, измену или уклањање носача података (контрола носача података); 3) спрече неовлашћен унос података о личности и неовлашћен увид, измену или брисање чуваних података о личности (контрола чувања података); 4) спрече коришћење система за аутоматску обраду података од стране неовлашћених лица која користе опрему за пренос података (контрола корисника); 5) обезбеде да лица која су овлашћена да користе систем за аутоматску обраду података имају приступ само подацима о личности који су покривени њиховим овлашћењима за приступ (контрола приступа подацима); 6) обезбеде да је могуће проверити и утврдити којим органима подаци о личности могу да се доставе или су достављени коришћењем опреме за пренос података (контрола преноса); 7) обезбеде да буде могуће да се провери и утврди који подаци о личности су унети у системе за аутоматску обраду података и када и од стране кога су подаци о личности унети (контрола уноса); 8) спрече неовлашћено читање, умножавање, измену или брисање података

⁷ Видети више чл. 10. Закона.

о личности током преноса података о личности или током транспорта носача података (контрола транспорта); 9) обезбеде да, у случају прекида, инсталирани системи могу одмах бити поново подигнути (опоравак); 10) обезбеде да функције система раде без грешке, да се појављивање грешака у функцијама одмах пријави (поузданост) и да чувани подаци о личности не могу да се компромитују грешком у раду система (интегритет).⁸ Осим размене података Споразум предвиђа и друге, не мање значајне облике сарадње. Од осталих облика сарадње између Србије и Европола, посебно је значајна могућност придруживања експерата из Србије аналитичким групама Европола, али и формирање тимова за спровођење заједничких акција, што ће у великој мери допринети специјализацији и усавршавању надлежних органа РС у борби против организованог криминалитета, трговине дрогама, трговине људима и других облика криминалитета који у значајној мери угрожавају безбедност друштва, државе и свих њених грађана. Од нарочите је важности чување података који су предмет размене. Чланом 19. Закона утврђене су мере за заштиту ових података. Тако, свака страна уговорница дужна је да обезбеди да тајни подаци који су предмет овог споразума задрже степен тајности који им је додељен од стране уговорне стране од које потичу. Уговорна страна која прима те податке штити и обезбеђује тајне податке у складу са својим правним оквиром за заштиту тајних података који имају еквивалентан степен тајности. Такође, не користи нити дозвољава коришћење тајних података који су предмет овог споразума осим за сврхе и у складу са ограничењима одређеним од стране или у име изворног даваоца тих података, без писмене сагласности изворног даваоца; не открива нити дозвољава откривање тајних података који су предмет овог споразума трећим странама, без претходне писмене сагласности изворног даваоца тих података. На овај начин створен је ефикасан механизам заштите података, што представља један од најважнијих предуслова сарадње Србије и Европола имајући у виду карактер и природу полицијских послова усмерених на откривање кривичних дела и њихових учинилаца. Споразумом је регулисано и питање одговорности страна уговорница за насталу штету, процедура измене Споразума и низ других значајних правних питања.

⁸ Видети чл.16. Закона.

5) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Закон о потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије ступио је на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије - Међународни уговори” бр.5/2014 од 30.05.2014. године. Сам Споразум ступа на снагу на дан када Европол обавести Републику Србију у писаном облику дипломатским путем да је примио и прихватио обавештење Републике Србије да је њен унутрашњи поступак ратификације завршен (чл. 26. Споразума).

6) ИЗВОРИ

Ђурђић, В., Основи криминалистике, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2012, стр.16-19.

Интернет: Закон о потврђивању Споразума о оперативној и стратешкој сарадњи између Републике Србије и Европске полицијске канцеларије, <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2014/1614-14.pdf>

Интернет: Конвенција о оснивању Еуропола, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127\(01\)&qid=1431628070855&from=HR](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:41995A1127(01)&qid=1431628070855&from=HR)

Rošić, M.: EUROPOL i međunarodna policijska suradnja kriminalističke policije Republike Hrvatske, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 15, broj 1/2008, str. 205-254.

Уљанов, С., Ивановић, З., Међународне полицијске организације, *Страни правни живот*, бр.2, 2010, стр.65-84.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Приступање Европској унији један је од стратешких циљева спољне политике Републике Србије. Значајну улогу у остварењу овог циља има и међународна полицијска сарадња. Полицијска сарадња не може се одвојити од сарадње у кривичноправним стварима, пре свега што су послови криминалистичке полиције предуслов за процесуирање учинилаца кривичних дела кроз кривичноправни систем који је у највећем делу репресиван. Због тога је пуна имплементација Споразума о оперативној и стратешкој Сарадњи између Србије и Европске полицијске канцеларије од изузетне важности за процес придруживања Србије ЕУ.

Ово нарочито из разлога јер од начина на који се ова сарадња одвија у многоме зависи када ће Србија бити спремна да се укључи у јединствен европски простор, лишен унутрашњих граница између држава чланица. Одсуство унутрашњих граница сасвим сигурно олакшава кретање људи, роба и капитала у оквирима ЕУ. Нажалост, оваква слобода кретања често олакшава извршење најразличитијих кривичних дела где радња извршења може бити предузета у једној држави, а последица наступити у некој другој што додатно отежава откривање и процесуирање извршилаца оваквих противправних радњи. На основама нужности заједничке полицијске сарадње Европол гради своју мисију на добробит свих европских држава. У процесу евроинтеграција Србије значајна су и искуства других земаља. Ово нарочито важи за искуства оних држава које су недавно постале чланице Европске уније. То се, према нашем мишљењу, највише и односи на област полицијске сарадње и сарадњу у кривичним стварима, имајући у виду значај које ове активности имају на свакодневни живот људи, њихову сигурност и безбедност.⁹

Све описане мере сарадње између Србије и Европола предвиђене Споразумом о стратешкој и оперативној сарадњи су у функцији стварања делотворног система заштите, како грађана РС тако и грађана ЕУ од свих облика криминалитета са елементом иностраности. Оне чине правни оквир те сарадње. Наравно, најбољи показатељ ваљаности неког закона и његовим норми јесте управо његова примена. Сасвим смо уверени да Споразум о оперативној и стратешкој сарадњи између Србије и Европола и Закон о његовом потврђивању сваким даном своје примене оправдавају своје постојање.

⁹ Посебно је значајно искуство Хрватске у области сарадње са Европолом. Ово из разлога што су Хрватска и Србија доста дуго били део јединственог правног система, па се са основом може очекивати да ће се Србија током процеса сарадње суочавати са сличним проблемима које је имала Хрватска до ступања у пуноправно чланство ЕУ. О искуству Хрватске у сарадњи са Европолом видети више у: М. Рошић: *EUROPOL i međunarodna policijska suradnja kriminalističke policije Republike Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 15, broj 1/2008, str. 205-254.